

Szente Imre köszöntése

Elhangzott a Bëthlen Gábor Alapítvány díjkiosztó ünnepségén Budapesten, az ELTE dísztermében, 2008. december 5-én

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A Márton Áron Emlékérëm egyik mai várományosa, Szente Imre abból a Vas vármegyéből származik, amelynek nagy részét a honfoglalás kora óta folyamatosan lakjuk mi, magyarok. Az egyik legmélyebb magyar kultúrtáj ez, amely geopolitikai elhelyzkedésénél fogva ritkán lobbantott lángra szabadságharcokat, nemzethúsége azonban mindënkor szilárd alapokon nyugodott. Az Alapítvány névadójára tekintettel, égyetlen mozzanatot megemlíték: a harmincéves háború idején a vasi nemesség Bëthlen Gábort támogatta, s Mankóbüki Horváth Bálint vezérletével vérét ontotta a fejedelm húségén.

Szente Imre a megye keleti részén, a Bërsényi szellemét idéző Kemënésalján, az égykori dömölki apátság környezetében született, ahol 200 évvel korábban az a Lancsics Bonifác volt a jószágkormányzó, akinek a „*Boldogasszony, Anyánk...*” kezdetű himnuszunkat köszönhetjük. Szente Imre a színës népnyelv gazdag útravalójával mënt továbbtanulni a Ság hëgy mellől a köszei bencésëkhöz, ahol az irodalmat akkoriban Rëzëk Román atya tanította, a költő, aki évtizedekkel később, Brazíliában magyarra fordította Tëilhard de Chardin tëológiai utópiáit. Később a budapesti bölcsészkaron magyar–latin szakos diplomát szerëzvén, s közben a világháborús harctereket is megjárván, Szente Imre tanár lett elöb Csepelën, majd pedig – ekkor már angol és orosz nyelvi képesítés birtokában – szülöhelye, Celldömölk gimnáziumában tanított orosz és matëmatikát. Innen távozott Ausztriába 1956 novembërében. 1959-től Svédországban élt, a lundi égyetemën finnugor tudományokból doktorált, 1968-tól pedig az égyik finnországi égyetemën magyart tanított. Finn feleségével és két, magyarul is tudó gyermekével 1980-ban Stockholmba költözött, nyugdíjba vonulásáig magyart oktatott tanárjelölteknek. A svédországi magyar gyermekëk tanára. A népes skandináviai magyar diaszpóra szellemi életének égyik tëvékëny, közszeretnek örvendő tagja, a stockholmi Magyar Ház gyakori elöadója. Az *Új Këve* című svédországi magyar folyóirat szerzője, de évtizedekig írt a münchëni *Új Látóhatárba*, a párizsi *Irodalmi Újságba*, a római *Katolikus Szëmlëbe* és más lapokba is. A Tollas Tibor szerkesztette *Nemzetörben* anyanyelvi rovatot vezetett.

A Szabad Èurópa Rádiónak is munkatársa volt. Úgy emlékszëm, 1980 körül hallhattuk e rádióban Szolzsënyicin-fordításának, *A Gulágszigetcsoportnak* folytatásos sorozatát. Ha hosszú életében nem tett volna mást, mint lëfordította volna ezt és a *Kalevalát*, már hálára kötelezett volna bennünket.

Ő a finn eposz ötödik magyar fordítója, újításai mégis eredetiek és minőségiek. A prózába tördelt trochaikus sorok, a zárt ě jelölése, jelentésmódosító szerepének figyelembe vétele, és az emigrációs léthelyzethez képest különösképp bámulatosan eleven szókinccsár és fordítói kreativitás a korábinál befogadhatóbbá, élvezhetőbbé tette a művet, miközben költőiségéből semmit sem vett el, sőt, a tájnyelvi elemek alkotó fölhasználásával még hozzá is tett.

Versüket számos nyelvből fordított – kitűnően – az idők során, saját versei pedig a gondolati erő és az érzékeny lelki rézdülések keresztződésében találták meg igényes formájukat.

Ezek az erények: gondolatiság, érzelmi gazdagság, szélés látókör, szabadságszeretet, folytonos szellemi kíváncsiság, továbbá az anyanyelvi műveltség legjavával közös kulturális vérkeringés mind-mind olyan tulajdonságok, melyek ösztönözhatték ésszéinek, tanulmányainak, cikkeinek és előadás-szövegeinek megszületését. Az ezek nagy részét egybegyűjtő két vastos kötet jórészt már idősebb életkorának terméke: értékező prózájának legszebb kivirágzása Isten kegyelméből az ezredfordulón és utána, az író életének nyolcadik és kilencedik évtizedében következett be.

Írásai, egész emigrációs életének munkája megvalósította azt a magas igényt, amelyet 1961-ben, a forradalom 5. évfordulóján tartott malmói beszédében állított önmaga és a magyar emigráns értelmiség elé: 1956 szellemének őrzése, a szüntelen önművelés, a magyar múlt és jelen őszinte megvitatása a szabad szólás körülményei között, magyar kulturális intézményrendszer működtetése, a magyar nemzet és kultúra szolgálata. Érzékletes nyelvén szóló, világos ésszéi a műfaj legjobb hagyományait követve, az olvasóval közös tanulás tágas terepévé válnak. A szövegvilágukban kifeszülő eszmei égbolt csillagait nem az itthon szokásos választóvonalak szerint ragyogtatja föl, hiszen mély azonossága a „magasban” élő hazával, a történelmi magyarsággal és a legmagasabb európaisággal számára és olvasója számára is magától értődő, nincs szükség annak külön bizonyítására.

Ésszéinek leggyakoribb témái a magyar és külföldi irodalom és történelem, a filmművészet, a hazai viszonyok és a magyar emigráns közélet köréből valók. Különös szeretettel csügg a magyar anyanyelv rejtelmén, ismeri és ápolja gazdagságát, s – Kodály, Illyés, Bárczi Géza nyomdokain haladva – megfélembézheterlen következetességgel tör lándzsát tizenötödik magánhangzónk, a dunántúli fül számára oly otthonos zárt ě használata és írásban való jelölése mellett. Egész sor oktató verszetét is megjelentetett e cél érdekében.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szente Imre egész munkásságával magas színvonalon szolgálta nemzetét. Kitüntetése alkalmából – távollétében – kívánjunk neki jó egészséget, hogy még sokáig folytathassa művét!

